

PAPAGÁJOK ÉS MAJMKOK KÖZÖTT

Még alig pirkad, de az őserdei szálláson már készülődnek a könnyű reggelihez (kávé, trópusi gyümölcsök, péksütemények). A fák lombkoronájából idehallatszik a bögőmajmok hajnali, hátborzongató koncertje, a turistacsoport és a hozzájuk csatlakozó kutatók pedig már gyülekeznek, hogy elinduljanak a papagájok látogatta, folyó menti agyagfalhoz.

A luxushotelnek is beillő, de természetes anyagokból épült, teljesen önellátó, környezetbarát ökoszálláshelytől hatszáz méteres erdei ösvény vezet a folyóparthoz, ahol már indulásra készen állnak a karcsú motorcsónakok. Bekászálódik a helyi kalauzok által vezetett csoport, távcsövekkel, teleobjektíves fényképezőgépekkel felszerelve. A széles, iszapos folyamon megtett, alig pár perces csónakút végén megérkeznek a szigethez, ahonnan majd a papagájokat lehet megfigyelni. A partra szállást követően több méter magas, nádszerű növényzetben kell újabb száz métert megtenni, mire a kis tisztásra érve egyszer csak kitárul a légvonalban nem túl messze lévő, vörössárga, lyukakkal tagolt földszakadás. Már világos van, de a papagájok még nem érkeztek meg, ezért van idő csendben elhelyezkedni, felállítani a távcső- és fényképezőgép-állványokat. Az agyagfalat a folyó egy mellékága választja el a nézőktől, így a papagájokat nem zavarja az idegenek jelenléte.

PAPAGÁJOK BIRODALMA

Először a kisebb termetű, szürkészöld hátú molnáramazonok (*Amazona fari-nosa*) érkeznek. Nagy ricsajjal telepednek le a csupasz földcsuszamlásra, és azonnal csipegetni, nyalogatni kezdik a talajt. De már hallani a nagy arapapagájok kiáltásait, és nem telik bele sok idő, kettesével-hármasával meg is érkeznek. Egyelőre leszállnak a környező pálmákra és trópusi fákra. Ahogy felbátorodnak, bombázóként bevágódnak a „kis zöldek” közé, szétzavarják őket, és egykettőre vibrálóan élénk, vörös, kék, zöld és sárga színözön borítja be az agyagfalat. Hatalmas a ricsaj, a papagájok között zajlik a társas élet, miközben erős csőrükkel megbontják az agyagot. Időnként, hirtelen ötlettől vezérelve vagy valami zajtól megijedve, szárnyra kap a csapat, elnépte-

lenedik a fal, de aztán csakhamar visszazálingóznak a bártabbak, és csatlakoznak hozzájuk a többiek is.

Húsz papagájfaj – köztük három nagy testű arapapagáj – alkotja itt, a perui Tambopata folyó mellett fekvő, Dél-Amerika legjelentősebb, a papagájokat ásványokkal ellátó, nyalogatásra alkalmas agyagfal társaságát. Az arakanga vagy sárgaszárnyú ara, a kék-sárga ara és a zöldszárnyú ara (*Ara macao*, *Ara ararauna* és *Ara chloropterus*) is szerepel a CITES (a védett állatok nemzetközi kereskedelmét szabályozó

Washingtoni Egyezmény) listáján: az arakanga

ráadásul az I. Függelékben, vagyis azon fajok közt, amelyeknek kereskedelmi célú szállítása teljes mértékben tiltott. Sajnos ennek ellenére mind a mai napig zajlik e látványos madarak illegális befo-gása és eladása Dél-Amerikában, ami annál is szomorúbb, mint-hogy ezeknek a házi kedvenc-nek szánt csodálatos és okos madaraknak a 90%-a elpusztul a nyomorúságos szállítási körülmények közepette. Az igazi veszély azonban, amely a kipusztulás felé sodorja őket, az erdőirtás, a trópusi esőerdők területének drasztikus csökkenése. A nagy arafajok idős, akár több száz éves, korhadó, üreges fák odvaiban fészkelnek, és ebből bizony egyre kevesebb akad az élőhelyükön. Még a szelektív fakitermelés sem nyújt megoldást e fajok számára, hiszen épp az általuk használt fészkelőhelyet veszi el. A tartósan összetartó papagájpároknak csak 1-2 fiókája van, és azok egyedfejlődése is sokáig tart, tehát a szaporodási ütem nagyon lassú.

SZÁLLÁS AZ ŐSERDŐBEN

A Tambopatai Kutatóállomás (Tambopata Research Center) Peru délkeleti részén, Madre de Dios tartományban, a Tambopata folyó partján fekszik. Ez a folyó az Amazonas víz-

Arakanga

gyűjtőjéhez tartozik, és annak a hatalmas „zöld pokolnak”, kiterjedt síkvidéki esőerdőnek a része, amely Amazónia néven Dél-Amerika legnagyobb zöldterülete, „tüdeje”. A kutatóállomáshoz a bolíviai és a brazil határhoz közel fekvő Puerto Maldonado nevű városból lehet eljutni, kizárólag hajóval a Tambopata folyón felfelé haladva. Az állomás maga – két másikkal együtt – a Rainforest Expeditions nevű, Eduardo Nycander perui vállalkozó által alapított ökoturisztikai cég működtetésében áll. Nycander úr 1989-ben járt először itt az erdőben, és beleszeretett az élővilágba, különösen a papagájokba. Felfedezte a fészkeiket, a táplálkozóhelyeiket, az agyagfalakat, és felismerte a rájuk leselkedő veszélyeket. Ha-

talmas lelkesedéssel vetette bele magát a megmentésüket célzó tevékenységbe, és elhatározta, hogy mások, átlagemberek, turisták számára is lehetővé teszi a perui őserdő élővilágával való ismerkedést. Építésmérnök lévén megtervezte és megépíttette a kutatóállomásokat, amelyek valójában ökoturisztikai komplexumok, őserdei „green hotelek”, minden kényelemmel ellátva, de mégis a természettel való legközvetlenebb kapcsolatot nyújtva. A hálöhelyiségek felül és oldalt nyitottak, a vendégek az erdő lakóival alszanak el és velük ébrednek; ennek minden előnyével és hátrányával együtt. A nyitott szobák feletti pálmateő alatt gyümölcsdenevérek tanyáznak, a zuhanyzóban nem ritka az óriáscsótány és a

Vöröshasú kabócamajom (*Callicephus moloch*)Vörös bőgőmajom (*Alouatta seniculus*)

A főként más kígyókkal táplálkozó, hátulméregfogas muszsurána (*Clelia clelia*) fiatal korában élénkpiros színű, de kifejletten semleges ólomszürkére változik.

Apella-csuklyásmajom (*Cebus apella*)

hatalmas szöcske, a petróleumlámpák körül éjszakai rovarok zümmögnek, és néha oposszum költözik a könyvespolcokra. Az áramellátás csak időszakos, napelemmel és generátorral táplált, de lehet elemeket tölteni, és van internet is megadott időpontban. A fürdőszobákban tiszta, szűrt folyóvíz van, amelyet saját fúrt kutakból elektromos szivattyúk szolgáltatnak, és a vízöblítéses vécék csatornája szobánként önálló, távoli ülepítőbe van elvezetve. Az általában rövid időre, 3-5 napra, csomagutás szervezésben érkező vendégek napi háromszori étkezést kapnak és reggeli, délutáni és esti dzsungeltúrákat, ahol értő szakvezetéssel szinte garantáltan találkozhatnak a környező ritka állatokkal. A kiszolgáló személyzet az oszlopokra emelt vendégépület mellett lakik, ahol pekarik (dél-amerikai vaddisznók) túrják az erdei talajt és nem ritka a veszélyes mérgekígyóval, a „bozót mesterével” (*Lachesis muta*) való találkozás sem.

A valódi „dzsungelszállás” – a legközelebbi lakott település 120 km, azaz 7 órás hajút a folyón – tényleg közel hozza az embereket az erdő élővilágához. A nyitott teraszon elfogyasztott reggelit néha a Nycander úr által 20 évvel ezelőtt mesterségesen felnevelt papagájfiókákkal „kell” megosztani, miközben a fákról csuklyásmajmok lesik a vendégek minden mozdulatát. Hajnalban tekintélyes bógómajom-csapatok vágnak át az erdő lombkoronájában, sugárhajtású repülőgépmotorra emlékeztető, hörgő-süvítő hangjukkal rémületbe kergetve azokat, akik még nem hallottak ilyet. Az aprócska kabócamajmok hangja egészen más, bár nem kevésbé hangos; de mégis inkább a madarakéra hasonlít. Ha reggeli csónaktúrára visznek a szakvezetők, szerencsés esetben a dél-amerikai erdő legnagyobb termetű emlőslátásával, a tapírral is lehet találkozni; ugyanilyen túrán este, fejlámpával pedig pápaszemes kajmánok után lehet kutatni a folyóban. És hogy a macskaféle ragadozók (ocelot, jaguár, puma) sem ritkák, azt az egyik profi fényképésznek a ház körüli ösvényekre kihelyezett, infravörös érzékelővel ellátott kameracsapdái bizonyították: fényes délből, amikor a vendégek túlnyomó többsége a függőágyakban piheni ki a kora reggeli túra fáradalmait – az amúgy 35 fokos hőségben és 90 százalékos páratartalomban –, az egyik csapda egy nyugodtan sétáló jaguárt kapott lencsevégre, alig pár száz méterre a szállástól.

Dél-amerikai díszbogár (*Euchroma gigantea*)

Molnáramazonok és...

...sárgaszárnyú, zöldszárnyú és kék-sárga arák az agyagfalon.

AGYAGFALÓK

De térjünk vissza a fő attrakcióra, a papagájokra! Miért is van szükségük az agyagfalakra, az úgynevezett collpákra (ejtsd: kolpa), miért nyalogatják a talajt? Az egyik elmélet szerint az erdőben fogyasztott sokféle, potenciálisan mérgező gyümölcsök és magvak hatóanyagát semlegesítik a talaj agyagtartalmával. Az újabb kutatások azonban mást sugallnak, és ehhez hozzátartozik, hogy a tambopatai nyalogatóhelyek a legnagyobbak, legjelentősebbek Dél-Amerikában: papagájok százai, ezrei látogatják naponta! Bár vannak hasonló, folyó menti földfalak, -csuszamlások másutt is – akár a nyugati, csendes-óceáni, akár a keleti, atlanti-óceáni partvidékhez közel –, azok igénybe vétele messze nem ilyen jelentős, mint a délkelet-perui, az Andoktól keletre, a szárazföld belseje felé eső területeken. A magyarázat éppen ez utóbbi földrajzi helyzetben rejlik: Dél-Amerika ezen része sosem volt tenger

alatt a földtörténeti időkből, tehát az itt élő állatok nem tudják a tenger nyújtotta sókészletből fedezni ásványianyag-, elsősorban nátriumsó-szükségletüket. Azért nyalogatják kitartóan, rendszeresen az ásványi sóban gazdag, csupasz földszakadásokat, agyagfalakat, hogy belőlük jussanak hozzá a szükséges sómennyiséghez. S hogy nem csak a papagájoknak van erre szükségük, bizonyítja, hogy az erdőben itt-ott felnyíló, agyagos tisztásokat más állatok, például emlősök is látogatják; a nyomok alapján elsősorban pekarik, de ragadozók is, ocelot és jaguár jelenik meg rendszeresen az ilyen, ún. emlős-kollpákon.

Kétrészes cikksorozatunk következő részében a Rainforest Expeditions másik kutatóállomására, a Refugio Amazonasra („amazonaszi menedékhely”) látogatunk el. *(folytatjuk)*

KORSÓS ZOLTÁN, GARAI CINTIA, OLÁH GYÖRGY

Dél-Amerika legnagyobb emlőse, a tapír (*Tapirus terrestris*) ugyanannyira vízi állat, mint amennyire őserdei.